

11.10.2002

429/4/99

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Esittelijäneuvos Eero Kallio

SEKAVASSA TILASSA OLEVAN HENKILÖN SIIRTÄMINEN TERVEYSKESKUKSESTA PÄIHTYNEIDEN SÄILÖÖN

1
KANTELU

A arvostelee 19.2. ja 19.11.1999 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamissaan kantelukirjoituksissa poliisiviranomaisten sekä terveydenhoitoviranomaisten, etenkin V:n terveyskeskuksen menettelyä poikansa B:n päähän saamien vammojen hoitamisessa sekä poliisin menettelyä samassa yhteydessä poikansa säilöönnotossa, säilöstä päästämisesä ja terveydentilan tarkkailussa. Lisäksi A arvostelee tapahtuman johdosta tekemänsä rikosilmoituksen esitutkintaa ja kihlakunnansyyttäjä --- tutkinnan johtajana 26.1.1999 tekemää esitutkinnan lopettamispäätöstä. A pyytää oikeusasiamiestä määräämään asiassa uuden esitutkinnan.

2
SELVITYS

3
RATKAISU

3.1
Tapahtumatiedot

Saadun selvityksen mukaan V:n poliisille ilmoitettiin 6.9.1998 kello 13.48, että V:n keskustassa makaa mies jalkakäytävällä ja että ambulanssi oli pyydetty paikalle. Ambulanssi vei miehen, joka osoittautui B:ksi, V:n terveyskeskukseen. Sinne kerrottiin B:n kaatuneen humalassa. V:n terveyskeskuksen potilasasiakirjassa merkinnässä B:n tulosityksi mainitaan alko-päihdeongelma. B:n mainitaan olleen humalassa, mutta veren tai hengitysilman alkoholipitoisuutta ei määritetty. Potilasasiakirjamerkinnän mukaan B oli tajuissaan, mutta ei kyennyt yhteistyöhön. Nenästä oli tullut verta. Merkintöjen mukaan potilaalla todettiin voimakas humalatila, eikä hän vastannut kysymyksiin. Potilas "pyrki lähtemään vuoteesta ylös". Silmäterien valoreaktiot mainitaan normaaleiksi. B:lle ehdotettiin seurantaa terveyskeskuksessa, mutta hän riehui ja oksenteli niin, että paikalle kutsuttiin kello 14.34 poliisipartio, joka suoritti kuljetuksen päihtyneiden säilytystiloihin. B tuotiin X:n poliisiasemalle ja laitettiin turvatarkastuksen jälkeen kello 15 päihtyneiden säilöön.

Ylikonstaapeli C, joka oli tullut samana iltana kello 20 X:n poliisiasemalle päivystäjäksi, määräsi B:n päästettäväksi vapaaksi kello 21 jälkeen, koska B oli vartijan mukaan pyytännyt päästä kotiin. B vapautettiin kello 21.35, vaikka sekä C että vartija --- arvioivat, ettei hän ollut ilmeisesti vielä täysin selvinnyt humalastaan.

Samana iltana kello 22.40 ilmoitettiin kuitenkin Y:n rautatieasemalta, että B oli siellä vahvasti juovuksissa eikä kykene pitämään huolta itsestään. Hänet tuotiin uudelleen X:n poliisiasemalle ja laitettiin kello 23.00 turvatarkastuksen jälkeen uudelleen poliisivankilan säilöön. B vapautettiin sieltä seuraavana aamuna kello 6.25.

Kun partioinnista X:n poliisiasemalle palaamassa ollut ylikonstaapeli C näki B:n kello 7 jälkeen kävelemässä valtatie numero 25 pitkin kohti V:tä kahden kilometrin päässä poliisiasemalta, C kertoo nostaneensa tuntemalleen B:lle tervehdykseksi kättä, mutta tämä ei vastannut tervehdykseen. C kertoo edelleen yrittäneensä etsiskellä B:tä tienvarresta, kun hän oli kahdeksan jälkeen matkalla kohti V:tä.

B:n veli --- ja --- -niminen henkilö menivät seuraavana päivänä kello 14 aikoihin tapaamaan B:tä ja totesivat hänen kuntonsa huonoksi. He menivät V:n poliisiasemalle kertomaan, että B oli kotonaan mitä ilmeisemmin lääkärin hoidon tarpeessa, koska hänellä oli pahoinpitelyyn tai kaatumiseen viittaavia päävammoja ja että hän oli sekava: "sopertelee, ei tiedä missä on jne...". Lisäksi he kertoivat, että B ei suostunut lähtemään ambulanssin mukana terveystakeskukseen.

Paikalle kutsuttu rikosylikonstaapeli --- soitti V:n terveystakeskuksen johtavalle lääkärille, --- ja pyysi, että B:n asunnolle lähetetään ambulanssi ja sen mukana lääkäri arvioimaan hoidon tarpeen. Kun johtava lääkäri --- tuli ambulanssin mukana B:n asunnolle, tämä kieltäytyi yhä hoidosta ja tutkimuksesta. B siirrettiin kuitenkin ambulanssiin ja edelleen V:n terveystakeskukseen. B:tä ambulanssiin siirrettäessä ei tarvinnut käyttää voimakeinoja, vaan hänet talutettiin ambulanssiin.

B vietiin Länsi-Uudenmaan aluesairaalaan, jonne hän saapui kello 15.50. Siellä hänet todettiin sekavaksi ja riuhtovaksi. Lisäksi hänellä todettiin niskajäykkyyttä sekä huulissa haavoja ja vartalolla sekä oikean korvan takana mustelmia. Aluksi epäiltiin aivokalvontulehdusta, mutta aivo-selkäydin-nestenäytteen ottamisen jälkeen alettiin epäillä aivovammaa. Tämän vuoksi B lähetettiin Helsingin yliopistolliseen keskussairaalan Töölön sairaalan, jonne hän saapui kello 21.30. Hän oli edelleenkin sekava ja riuhtova ja vastaili kysymyksiin muutamalla sanalla epäasiallisesti. Hänelle tehtiin kello 22.23 pään tietokonekerroskuvaus. Siinä nähtiin vasemman ohimolohkon ruhjevamma ja vasemmalla pääläen lohkon alueella ollut kovan aivokalvon päällinen veren purkautuma. B:n tilaa jäätettiin seuraamaan.

Kun B:n vointi ei alkanut korjaantua, päätettiin kallon sisäinen veren purkautuma hoitaa 9.9.1998 suoritetulla leikkauksella. Kun potilaan vointi ei tämänkään jälkeen kohentunut ja kun 10.9.1998 tehdyssä pään kerroskuvauksessa todettiin aivostossa entistä enemmän turvotusta ja lisäksi selvä oikean puolen raajojen halvaus, B:lle tehtiin uusi leikkaus 12.9.1998. Tällöin ruhjoutunut vasemman ohimolohkon kärki poistettiin.

Potilasasiakirjojen mukaan B puhui ensimmäisen kerran leikkausten jälkeen 16.9.1998. Hänet siirrettiin jatkohoitoon Länsi-Uudenmaan aluesairaalaan 18.9.1998.

Länsi-Uudenmaan aluesairaalan potilasasiakirjajäljennösten mukaan B on kuntoutunut kohtalaisesti.

A teki poliisien menettelystä 19.10.1998 tutkintapyynnön Helsingin poliisilaitokselle. Koska tutkintapyyntö koski poliisien menettelyä, tutkinnanjohtajaksi määrättiin kihlakunnansyyttäjä ---, tutkijana toimi rikoskomisario ---, joka kuulusteli säilöönottopäätökset tehneitä ylikonstaapeli --- ja ylikonstaapeli C:tä sekä X:n poliisiaseman vartijaa, mielenterveyshoitaja ---. Kihlakunnansyyttäjä --- katsoi siihenastisten tutkintatoimenpiteiden perusteella 26.1.1999, että asiassa oli selvitetty, ettei epäiltyä heitteillepanorikosta ollut tehty.

3.2

Ratkaisu

3.2.1

Poliisien menettely ja esitutinnan toimittamatta jättäminen

Saadun selvityksen mukaan poliisipartio pyydettiin V:n terveyskeskukseen, koska siellä oli aggressiivinen, sekavia puhuva ja oksenteleva henkilö, jonka ilmoitettiin olevan voimakkaassa humalatilassa ja pyrkivän lähtemään vuoteesta ylös. Miehen epäiltiin kaatuneen humalassa. Vuorossa toiminut poliisilaitoksen rikospartio oli pyytänyt X:n poliisiasemalta apua miehen siirtämiseksi putkaan, jonne hänet laitettiin tarkastuksen jälkeen kello 15.30. X:ssä ylikonstaapeli C, joka tunsu B:n ennestään, määräsi hänet päästettäväksi kello 21 jälkeen eli noin kuuden tunnin säilössä pidon jälkeen vapaaksi. C:n päätökseen oli vaikuttanut se, että B oli vartijan mukaan pyytänyt päästä kotiinsa samoin kuin ilmeisesti se, että C tunsu B:n.

Terveyskeskuslääkäri --- oli ollut täysin tietoinen siitä, että B oli kyvytön huolehtimaan itsestään. Tämän vuoksi hän oli ehdottanut seurantaan terveyskeskuksessa. Terveyskeskuksessa ei ollut kuitenkaan mahdollisuutta valvoa aggressiivisia potilaita ja kun B:n estäminen karkaamasta oli terveyskeskuksen tilat huomioon ottaen vaikeaa, terveyskeskuslääkäri --- oli päättänyt lähettämään B:n poliisilaitokselle seurantaan. B oli kävellyt tuettuna pois terveyskeskuksesta.

On ilmeistä, että terveyskeskuslääkäri --- perustelut seurantapyynnölle ja seurantapyynnön tarkoitus eivät ole välittyneet Z:n poliisiasemalle ylikonstaapeli C:lle, joka teki siellä päätöksen B:n säilöstä päästämisestä.

Z:n poliisiaseman päihtyneiden säilössä vartijana toiminut --- ja päivystysvastuussa ollut ylikonstaapeli C ovat luottaneet terveyskeskuksessa tehtyyn ratkaisuun ja ilmeisesti siihen, että B:llä ei ollut todettu vakavia vammoja. Kumpikin käsitti, että B oli tuotu terveyskeskuksesta lääkärintarkastuksen jälkeen humalatilansa vuoksi. Vaikkakin päihtynyttä on päihtyneiden käsittelystä annetun lain 5 §:n mukaan mahdollisuuksien mukaan tarkkailtava ja annettava hänelle mahdollisuuksien mukaan hänen päihtymysasteensa ja terveydentilansa mukainen hoito, on täysin ymmärrettävää, että ilman erityisseurantapyyntöä ylikonstaapelit C ja --- ovat pitäneet B:tä tavanomaisena päihtymisen takia säilöön otettuna. Tarkkailu on ollut tavanomaista. Asiaan vaikutti myös se, että poliisilla ei ole sellaista lääketieteellistä koulutusta, jonka pohjalta B:n tilan lääketieteellinen arvioiminen olisi ollut mahdollista.

Kun B oli uudelleen kello 22 tuotu poliisiasemalle hänet laitettiin yöksi poliisivankilan säilössäpito-huoneeseen ja päästettiin vapaaksi aamulla kello 6.25, sen jälkeen kun vartija --- oli arvioinut B:n selvinneen humalastaan. B oli tuolloin ollut vartija --- arvion mukaan täysin normaalin tuntuinen, joskin putkassa nukutun yön jälkeen hieman unenpöpperöinen. Päällepäin näkyviä vammoja B:ssä ei ollut havaittu nenän nyt jo hyytyneen verenvuodon lisäksi. Lisäksi B oli kysyttäessä ilmoittanut, ettei häntä ollut kukaan lyönyt.

Kihlakunnansyyttäjä --- päätös jättää esitutkinta toimittamatta on perustunut sekä kuulustelukertomuksista että hankituista potilasasiakirjoista saatuihin tietoihin. Itse asiassa kysymyksessä oli päätös esitutinnan lopettamisesta, koska esitutkintaa oli ehditty jo jonkin verran suorittaa. Kihlakunnansyyttäjä --- on tehnyt päätöksen hänelle tutkinnanjohtajana kuuluneen harkintavallan nojalla. Minulla ei ole perusteita määrätä uutta esitutkintaa suoritettavaksi.

Ilmapäivän 7.9.1998 tapahtumien osalta totean, että V:n poliisiasemalla vuorossa olleet poliisit ovat toimineet oikein soittaessaan B:n veljen --- pyynnöstä ambulanssin B:n asunnolle ja turvatesaan hänen lähtemisensä sairaankuljetuksessa sairaalaan.

3.2.2

Terveydenhoitoviranomaisten menettely

3.2.2.1

Hoito V:n terveyskeskuksessa 6.9.1998

Terveyskeskuslääkäri --- kertoo selvityksessään, että ambulanssi toi 6.9.1998 terveyskeskukseen sekavassa tilassa olleen miespotilaan, joka oli sairaankuljettajan esitietojen mukaan löydetty tienvarresta makaamasta. Terveyskeskuslääkäri --- tullessa tutkimaan potilasta, tämä oli ollut korkealaitaisessa vuoteessa ja käyttäytynyt aggressiivisesti ja sekavasti. Hänen hengityksessään oli tuntunut voimakas alkoholin tuoksu ja puhe oli ollut lähinnä yksisanaisia kirosanoja. Hänen nenästään oli vuotanut hieman verta, joka oli jo hyytynyt. Potilas rimpui ja vastusteli tutkimusyrityksiä sekä pyrki nousemaan pois vuoteesta. Paikalla olleet sairaanhoitaja ja sairaankuljettaja rauhoittelivat potilasta ja pitivät hänet vuoteessa. Terveyskeskuslääkäri --- suoritti potilaalle tutkimuksen, johon sisältyivät ylivartalon inspektio, keuhkojen ja sydämen auskultaatio, pupillojen valoreaktioiden tutkiminen, hiuspohjan tunnustelu ruhjeiden löytämiseksi sekä tajunnan tilan arviointi. Tutkimuksessa ei näiltä osin todettu poikkeavia löydöksiä. Terveyskeskuslääkäri --- pyysi paikalla ollutta hoitajaa puhalluttamaan potilaan, mutta tämä vastusteli yritystä ja pikemminkin imi kuin puhalsi alkometriä. Tämän vuoksi enemmästä mittauksesta luovuttiin ja tyydyttiin ainoastaan kliiniseen humalatilaa arviointiin. Terveyskeskuslääkäri --- mukaan potilas kumartui tutkimuksen aikana sängyn laidan yli ja oksensi.

Terveyskeskuslääkäri --- vakuuttui siitä, että potilas oli kyvytön huolehtimaan itsestään ja ehdotti seuranta-terveyskeskuksessa. Koska terveyskeskuksella on kuitenkin rajatut mahdollisuudet seurata aggressiivista potilasta ja estää tätä karkaamasta, terveyskeskuslääkäri --- päätyi lähettämään potilaan poliisilaitokselle seurantaan. Terveyskeskuslääkäri --- toteaa selvityksessään, että missään vaiheessa ei tutkimusten aikana löytynyt mitään, mikä olisi antanut aiheita jatkotutkimuksille. Hän katsoi voimakkaan humalatilaa selittävän kaikki potilaan löydökset. Käynti kirjattiin alko- ja päihdeongelmana, koska terveyskeskuksen atk-järjestelmässä oli valmiita diagnoosiehdotuksia ja edellä kuvattujen tutkimusten perusteella juuri tästä näytti terveyskeskuslääkäri --- mukaan olevan kysymys.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus katsoo, että B:n hoito 6.9.1998 ei ollut kaikilta osin asianmukaista. Ensinnäkin olisi tullut pyrkiä määrittämään B:n hengitysilman alkoholipitoisuus hänen humalatilansa asteen selvittämiseksi. Oikeuslääketieteellisen kokemuksen mukaan hengitysilman alkoholipitoisuuden suuntaa antava mittaaminen onnistuu sellaiseltakin potilaalta, jonka yhteistyökyky on puutteellinen. Kantelija vaatima verinäytteen alkoholimääritys laboratoriotutkimuksella sen sijaan veisi liikaa aikaa soveltuakseen rutiinikäyttöön. Se ei olisi tullut tässä tapauksessa kysymykseen.

Toiseksi Terveydenhuollon oikeusturvakeskus katsoo, että päänsä loukannutta potilasta tulisi seurata sen selvittämiseksi, mihin suuntaan hänen oirekuvansa alkaa kehittyä. Yleisesti vähimmäisseuranta-aikana on pidetty noin kahta tuntia. Tässä tapauksessa B:n vointia seurattiin terveyskeskuksessa noin puolen tunnin ajan.

Kolmanneksi Terveysturvakeskus ei pidä B:n potilasasiakirjoihin 6.9.1998 kirjattua pääasiallista tulositytä ja taudin määrityksen tarkennusta asianmukaisina. Ne eivät myöskään kuvaa potilaan tilannetta parhaalla tavalla. Humaltila olisi voitu ottaa yhtenä seikkana huomioon, mutta kuvata taudinmääritys paremmin.

Omana käsityksenäni yhdyn Terveysturvakeskuksen näkemykseen havaituista puutteista. Kun otetaan huomioon henkilökunnan mahdollisuudet valvoa V:n terveyskeskuksessa aggressiivisesti käyttäytyvää potilasta, joka haluaa nimenomaisesti lähteä pois terveyskeskuksesta, sekä, ettei terveyskeskuslääkäri --- ollut mahdollisuutta pakottaa B:tä jäämään terveyskeskukseen seurattavaksi, pidän hänen päätöstään kutsua paikalle poliisit oikeana. Käsillä olevassa tilanteessa potilasta ei voitu pitää vastoin tahtoaan tarkkailtavana. On kuitenkin otettava huomioon, että päihtyneenä säilöön otettu on päihtyneiden käsittelystä annetun lain 6 §:n mukaan velvollinen alistumaan sellaiseen tutkimukseen ja hoitoon, jota pidetään hänen päihtymyksensä ja terveydentilansa vuoksi tarpeellisena. Velvoitteet olisivat koskeneet myös B:tä, mutta vasta säilöönottopäätöksen jälkeen.

Koska B ei pystynyt huolehtimaan itsestään, myös säilöön viemistä koskeva päätös oli sinänsä oikea. Sen sijaan terveyskeskuslääkäri --- mainitsema tarkoitus, että terveydellistä tilaa erityisesti seurattaisiin poliisiasemalla, ei välittynyt riittävän selvästi hälytyksen suorittaneille poliiseille eikä ainakaan X:n poliisiasemalle saakka. Tämä tarkoitus olisi varmimmin välittynyt, jos se olisi annettu kirjallisesti esimerkiksi vain jollekin lapulle kirjatuin tiedoin, että B oli saattanut lyödä kaatuessaan päänsä ja maininnoin erityistarkkailun tarpeellisuudesta. Mahdollista olisi ollut myös antaa poliisille jonkinlainen ohje kiinnittää erityistä huomiota B:n tilaan ennen tämän vapauttamista tai kehoitus tuoda hänet (ainakin tarvittaessa) myöhemmin päivän kuluessa jatkotutkimuksiin. Käsitykseni mukaan tieto olisi tullut antaa ainakin huomattavasti selvemmin. Korostan kuitenkin, ettei terveyskeskuslääkäri saa siirtää poliisille vastuuta potilaan lääketieteellisestä seurannasta. Tässä tapauksessa poliisille siirrettiin poliisin sitä edes tietämättä sellaista lääketieteellistä vastuuta, josta huolehtimiseen poliisikoulutus ei anna pohjaa.

Saatan edellä mainitut käsitykseni terveyskeskuslääkäri --- tietoon.

3.2.2.2

B:n myöhemmät hoitovaiheet

Terveysturvakeskus ei näe B:n myöhemmässä hoidossa arvosteltavaan. Käsitykseni mukaan B:n myöhempi hoito on ollut asianmukaista.

Terveysturvakeskus toteaa lisäksi, ettei V:n terveyskeskuksessa 6.9.1998 tapahtuneessa hoidossa havaituilla puutteilla voida osoittaa olleen vaikutusta B:n myöhempään vointiin ja toipumiseen.

3.3

Toimenpiteet

Saatan edellä 3.2.2.1 kohdassa esitetyn käsitykseni hengitysilman alkoholipitoisuuden mittaamis- mahdollisuudesta, seurantarpeen puutteellisesta ilmoittamisesta ja järjestämisestä sekä B:n hoidon asianmukaisesta kirjaamisesta terveyskeskuslääkäri --- tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Terveysturvakeskukselle, V:n kaupungin terveyskeskuksen johtavalle lääkärille --- ja terveyskeskuslääkäri ---.
